

האם הייתם מוכנים לוותר על משכורת שמנה, בונסים מנופחים ותנאים מפנקים רק בעבור אידיאולוגיה? הנה סיפוריהם של כמה שענו בחיוב

מאת ועמי דחם

"כ"

ששומעים שאתה סופר שואלים אותך שלוש שאי לות, אומר הסופר משה סקאל: "רואים מזה כסף? כמה תמלוגים הרווחת? אפי שר להתפרנס מזה? בלוק כתב שהסוחר מביט באמן ב'מבט שיש בו תערוכת של אימה, חמלה וסקרנות'. כך אני מרגיש בדרך כלל כשאני עומד מול איש עסקים".

מי שהציץ בומן האחרון בעיתונים, עשוי לחשוב שכל הישראלים הם עובדי הייטק או רואי חשבון. כתבות מדווחות על סגירת מחלקות בפקולטות למי רעי הרוח וצמצום באחרות, שכן הסטודנט הישראלי הוא אדם מפוכח וענייני, המעוניין ללמוד מקצועות ששכר נאה בצדם.

לפי מחקר שערכו הלסכה המרכזית לסטטיסטיקה ומוסד נאמן למחקר במדע וטכנולוגיה, המקצועות האקדמיים שהניבו את השכר הנמוך ביותר בשלוש השנים לאחר סיום הלימודים היו הונד, אמנויות ועי בודה סוציאלית.

ההיגיון שמביא לסגירת חוגים כלימודי אפריקה היה אמור לגרום גם למקצועות הללו להיחפז לון נכד חר. אבל אנשים משכילים עדיין בוחרים, באופן מודע, להיות אמנים או לעסוק בחינוך. מה גורם להם לבחור במקצוע שמצריך לעתים תקופת הכשרה ארוכה, וש" מרוויחים בו, במקרה הטוב, שכר מינימום? "מעולם לא שאלתי את עצמי מה אני רוצה לעשות בחיים", אומר סקאל. "בגיל 17 כתבתי סיפור קצר, והודעתי להורים שלי שאני עומד להיות סופר. הם מאוד נלחצו. קשה לי להסביר את זה, אבל אני מרגיש שזה הייעוד שלי, שבאופן עמוק זה מה שאני צריך לעשות".

הקולנוען איתן גרין מתאר מצב דומה: "החלטתי להיות במאי בגיל 16, ואני לא זוכר את עצמי תוהה מה אני רוצה לעשות כשהייה מבוגר. כל החברים שלי התלבטו, הלכו ללמוד את זה ואת זה, לי

זה תמיד היה ברור". "זה בוחר כך, לא להפך", מסכימה ליחי בקרמן, במאית פרינג'. "אין שום דבר שהיה גורם לי לא לעשות אמנות".

ההצהרה על ייעוד אינה מוגבלת לאמנים. "העי בודה עם נשים מוכות היתה חלום חיי", אומרת שרון צבר, עובדת סוציאלית במרכז לנשים מוכות. "הער ברה שאת עוזרת להן לראות שיש דרך חיים אחרת, ואולי תצליחי גם להציל את הילדים, הריעה שהאשה נמצאת באחד המשברים הגדולים בחייה, ואת שם כדי לתת לה כוח - זו ממש העצמה".

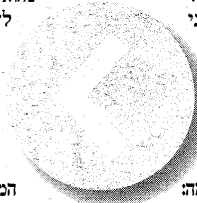
האידיאלים הזה חיוני למי שעובר תמורת כ-4,000 שקל בחודש, אחרי שעות נוספות. הפיצוי, טוענים המרואיינים, הוא בעבודה עצמה. גרין אומר כי "העובדה שעשיתי שישה סרטים ממלאת אותי שמחה בעצם היכולת לגלגל משהו שהתחיל מרעיון עד המסך. העשייה עצמה משתנה מסרט לסרט, מגיל לגיל. יש סרטים שעשיתי בשמחה, ויש כאלה שעשיתי בקושי רב יותר".

"כשהצגה עולה, זה הפיצוי", מצטרפת בקרמן. "לראות רעיון שאתה בונה כשהוא לובש חיים. בדרך כלל הקסם קורה כשהתנאורה נכנסת להצגה. משם עד לבכורה הכל נפלא, ואו מתנתקים ועוברים לפרויקט הבא".

בכל תקצוע אפשר לעשות כסף

אהבה למקצוע אינה רק תירוץ לגור אצל ההורים עד גיל 40, אלא עלפי גישות מסוימות היא הדרך היחידה להרוויח כסף. "אדם צריך לעשות את מה שהוא טוב בו, את מה שהוא אוהב. אם הוא ילך לעשות משהו אחר, אין לו צ'אנס", טוענת ד"ר אורנה יפה"נאי, פסיכולוגית קלינית ובעלת חברת ייעוץ לעסקים משפחתיים, מחברת הספר "לכל אדם יש שביל" שעוסק בשילוב בין אהבה לעבודה.

"אנשים לא יצליחו במקצוע שאינו המקצוע האוטנטי שלהם", היא אומרת. "ההתאמה שלך למה שאתה עושה מתבטאת בכך שאתה במיטבך וממקסם את יכולותיך - אחרת לא תרוויח כסף. כיום אנשים מבינים שרק אם אתה

הכנסה שולית

רנארד גלזמן:
"חברים שלי
נקברים שנים
בחברות
הייטק בגלל
הפחד, אבל זה
לא שווה את
ההיתקעות. הרי
אין אחד מהם לא
ימות מרעב אם
הוא יעזוב את
העבודה. תמיד
אפשר למצוא
משהו"

רנארד גלזמן. אופן ספייס הוא הגיהנום תצלום: יעל אנלהרט

טל קומרצ'רו:
"אדם שעושה את
מה שמתאים לו
ימצא דרך
להרוויח מזה.
הרבה אנשים
שמגיעים
לייעוץ מצהירים
שהמרכיב הנספי
מאוד משמעותי
בעבורם, אבל
בפועל השיקולים
החזקים ביותר
קשורים
למוטיווציה"

עוסק במה שאתה אוהב, תוכל להצליח. התחרות כל-
כך גדולה, שאם אתה לא טוב באמת - לא יהיוקו
אותך".
טל קומרצ'רו, יועצת תעסוקתית בכירה במכון
אדם-מילא, מסכימה. "אדם שעושה את מה שמתאים
לו ימצא דרך להרוויח מזה. הרבה אנשים שמגיעים
לייעוץ מצהירים שהמרכיב הכספי מאוד משמעותי
בעבורם, אבל בפועל השיקולים החזקים ביותר קשו-
רים למוטיווציה: עניין, סיפוק והתאמה".
עם זאת, קומרצ'רו מודה כי "אנשים שהעניין הכי
לכלי מאוד חשוב להם בכלל לא יגיעו לייעוץ, אלא
יבחרו מקצוע רק לפי השיקול הזה. מאוד ברור להם
לאן כדאי ללכת - למקצועות נדרשים שיש בהם יצי-
בות וביטחון, רוגמת כלכלה, מחשבים ומשפטים".
המשפט האחרון נראה הגיוני אם מניחים שהמק-
צוע הוא זה שמכתיב את רמת ההכנסה, אך לא כן היא,
טוענת ד"ר יפרינגאי. "אין כיום מקצוע שאי-אפשר
לעשות בו כסף. יש דעה קדומה ששקנים הם עניים
ועורכי דין עשירים, אבל אלי מגיעות עורכות דין
שסיימו בהצטיינות ומרוויחות מעט מאוד.
"מצד שני, יואל גבע הוא מורה, והוא מרוויח בסדר
גמור. זה תלוי באיכות העבודה שלך, ביכולת לנהל
כסף ולעשות אותו, וגם במוטיווציה. יש אנשים שרר-
צים כסף אבל זה לא מה שמניע אותם, ויש אנשים
שקמים בבוקר כדי לצאת לצייר".

הסתפקים בחוץ

נראה כי הבחירה במקצוע לא רווחי נובעת בין
השאר מאישיות שמציבה את הכסף במקום נמוך יחד
סית בסולם העדיפויות. לא בדיוק זולול בענייני החו-
מר, אלא פוקוס מוגבר על עניין ואהבה, שגורם לכל
השאר לעבור לרקע. אחרי הכל, פסיכולוגים ועובדים
סוציאליים יכולים להרוויח מאות שקלים לשעה כמי
גור הפרטי, ובמאים יכולים לעבוד גם בטלוויזיה.
"כסף, באופן כללי, הוא דבר שאני לא כל כך
מחוברת אליו. מה שחשוב הוא העניין", אומרת יעל,
פסיכולוגית חינוכית במגזר הציבורי, שמרוויחה את
רי תוספות 4,300 שקל בחודש. "במגזר הציבורי יש
הרבה יתרונות: העבודה עצמה מעניינת, יש עבודת
צוות, השתלמויות והדרכות. לרוב האנשים שעובדים
אני יש בני זוג שמרוויחים הרבה יותר. אני לא חושבת
על זה הרבה, אחרת הייתי עובדת במגזר הפרטי. אני
טיפוס שמסתפק במועט".
"אני פועל באופן שלא קשור לכסף אלא לאופי
העבודה", מסביר גרין. "אני כותב תסריטים על נר-
שאים שמעניינים אותי ולקוחים מהחיים שלי. אני לא
חושב איך אני עושה כסף או איך אני לא עושה כסף.
השיקול הכספי היחיד הוא כמה יהיה לי כדי לצלם
את הסרט באופן שאני רוצה".

למרות ששת הסרטים באורך מלא שעליהם חתום
גרין (בהם "אורח אמריקאי", "חולגות הדמעות מעצמן"
ו"חלומה של הנרי"), הישג מוכרז לקולנוען ישראלי,

תצלום: רובי לוינוץ

פרופ' אפרים יער:
"יוקרה היא סוג
של תגמול
סימבולי, שמשקף
את מצב הערכים
בחברה. מחקרים
הצביעו על שני
גורמים שקובעים
מה נחשב יוקרתי
- הכנסה והשכלה.
לכל אחד מהם יש
השפעה עצמאית
וערך ייחודי"

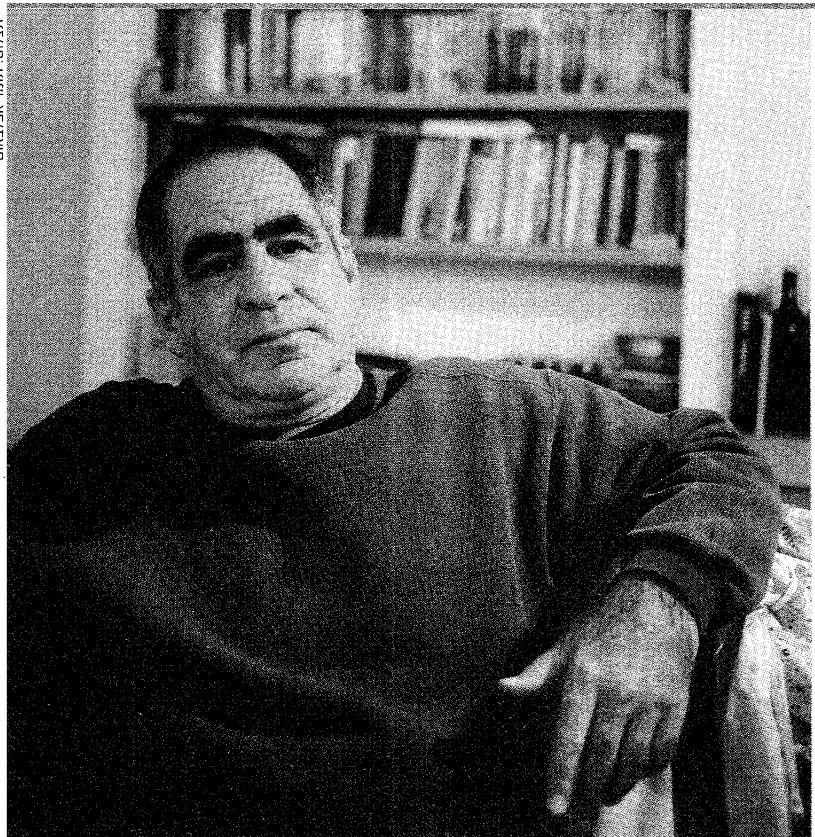
למחיתו הוא עובד בהוראה. "קשה מאוד להרוויח
מקולנוע בישראל, ואני מצמצם את ההגדרה לסרטים
באורך מלא. גם חברים שעשו סרטים שהצלחתי מאוד
בקופות לא הרוויחו באופן משמעותי.
"אם סרט מצליח למשך 300 אלף צופים, שזה
המון, עדיין לא מכסים את עלות ההפקה שנעה בין
600 אלף לשני מיליון שקל. גם כשעושים סרט בהרבה
פחות כסף, נכנסים אלמנטים של הפצה שהם מאוד
יקרים, ורוב הבמאים חושבים איך להכניס את הכסף
לתוך הסרט. אני לא מיוחד בזה".
לשלב במכולת חייבים, ולכן גרין מלמד קול-
נוע, בקרמן מפיקה ומביימת אירועים וסרטי תרמית
לחברות, וסקאל מפיק פרויקט של מועדוני קריאה
בהילה ועובר כשולית צורפים בחנות התכשיטים
המשפחתית.
"כסופר זה מאוד פשוט: זה לא שמרוויחים מעט
- פשוט לא מרוויחים כלום", הוא אומר. "אתה מקבל
תמלוגים, אבל השוק קטן וגם התמלוגים, כך שהיה
ברור שבמקביל אני צריך להתפרנס. ואני לא מסור
פרים שסובלים לעבוד". אני אוהב לעבוד, ויש הרבה
תחומים שמעניינים אותי".

גם יוקרה היא תגמול

מיטל קמחי, שמסיימת בימים אלו תואר שני
בייעוץ חינוכי, מתכוונת להגדיל את ההכנסה התי-
חלתית שצפויה לה, 3,000 שקל בחודש, באמצעות
משחק בבורסה. "אני באופן אישי מאד אוהבת כסף,

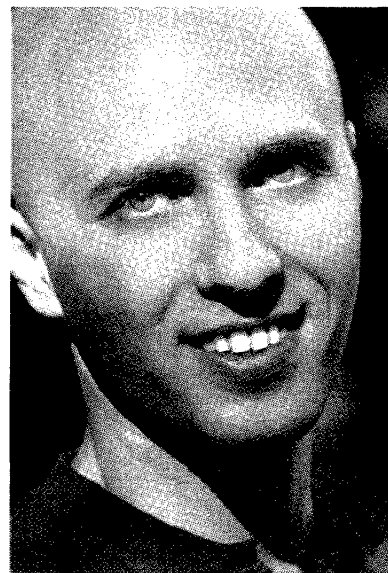
ולכן יש לי תיק השקעות שמבוסס על הסכנות שצו-
ברתי מגיל 18".
מי שלא משחק בבורסה נתמך על ידי ההורים או
בן הזוג, או פשוט חי בצמצום. "אני חשבת בומגנ
להיות אם תר-חורית וירדתי מהרעיון, בין השאר בג-
לל הכסף", מודה צבר. "זה מאוד מתסכל, אבל בתחום
העבודה הסוציאלית לא ישלמו לי יותר באף מקום,
לפחות במגזר הציבורי. לכן עובדים סוציאליים מחו-
שבים פעמים רבות איפה יהיה יותר מספק, ולא יותר
רווחי".
במקצועות מסוימים יש תגמול מעבר לכסף או
אהבה, כמו יוקרה ויכולת השפעה. "יוקרה היא סוג
של תגמול סימבולי, שמשקף את מצב הערכים בח-
ברה", מסביר פרופ' אפרים יער מהחוג לסוציולוגיה
באוניברסיטת תל אביב. "מחקרים הצביעו על שני
גורמים שקובעים מה נחשב יוקרתי - הכנסה והשכלה.
לכל אחד מהם יש השפעה עצמאית וערך ייחודי.
"יוקרה בהחלט משקפת את סולם הערכים בח-
ברה: הסוציולוג משה ליסק גילה בשנות ה-50 שח-
קלאים זכו אז ליוקרה גבוהה, וכך גם קצינים בצבא
או טייסים, מפני שמילאו פונקציה חיונית לחברה.
כדי שאנשים יוותרו על יוקרה, צריך להציב בפניהם
אלטרנטיווה מפתה מאוד".
עיתונאים נמנים עם בעלי המקצוע שהשפעתם
מפצה על השכר הנמוך בענף. עורכת באחת מהוצאות
הספרים הגדולות, שעברה בעבר כמבקרית הספרות
של מקומון, מספרת שכתבה על שניים-שלושה ספי-

תצלום: תומר אפלבאום

איתן גרין:
"אני פועל
באופן שלא
קשור לכסף
אלא לאופי
העבודה. אני
לא חושב איך
אני עושה כסף
או איך אני לא
עושה כסף"

משה סקאל:
"כסופר זה מאוד
פשוט: זה לא
שמרוויחים מעט -
פשוט לא מרוויחים
כלום. אתה מקבל
תמלוגים,
אבל השוק
קטן וכך גם
התמלוגים, כך
שהיה ברור
שבמקביל אני צריך
להתפרנס"

תצלום: תומר אפלבאום

רים בשבוע תמורת 2,000 שקל בחודש. היא השלימה הכנסה במשחק בפרסומות ונתמכה על ידי ההורים, אבל הרגישה שהיא מותירה את הותמה בעולם. "קיבלתי הרבה תגובות", היא נזכרת, "וגם התגוררות השליליות מעידות שמה שאתה עושה הוא בעל משמעות - עליאף שמבחינה אוניברסיטאית, ייתכן שהיתה לי השפעה גדולה יותר כששיחקתי בפרסומות למשחת שיניים. מבקרי ספרות משיעיים על רגשותיהם של מושאי הביקורת שלהם, אבל ההשפעה על הקהל היא מועטה".

מכרות הפחם של המאה ה-21

מי שנאבק לגמור את החודש עשוי לשכוח שגם לתלוש משכורת שמן מתלווה לעתים מחיר כבד. זה מה שגילה רנארד גלזמן, מפתח משחקי מחשב, שהרליט בגיל 27 - אחרי שנים של עבודה עצמאית עם חברה הנאחזת ללא תגמול כספי - להתברגן בחסותה של חברת הייטק גדולה. למרות השכר הגבוה - 20 אלף שקל בחודש - הוא סבל מכל רגע. "לדעתי, אופן ספייס הוא הגיהנום", הוא מזהיר. "אני שונא את חדרגון של 'אנחנו משפחה', שאמור להסוות כסופו של דבר את השורה התחתונה של המאזן הכלכלי. כל זה הוא לא רק פוזה. אתה באמת צריך להרגיש שידך תרבות הנחמדות הכפיה, הצורך למצוא חן וההשתעבדות לעבודה - אלה מכרות הפחם של המאה ה-21. הייתי שם שנתיים וחצי, וניסיתי כל הזמן לברוח הביתה.

"אחרי שנתיים וחצי פנתה אלי ר"ר דיאנה סי' לברמן-קלר, ראש בית הספר ללימודים רב-תחומיים בבית ברל, כדי שנקים יחד תוכנית לימודים לפיתוח משחקי מחשב. זה מאוד עניין אותי, וכיום אני מרכז את התוכנית ומרצה בה. יחסית למשכורת הייטק זה כלום, אבל אני אוהב את זה.

"כל אחד מהמורים נמצא כאן מטעמים חלוציים, מתוך רצון לעשות משהו מעבר לעבודה, חוץ מלשכ" פל את עצמך ולהיות ספק של אנשים אחרים. חברים שלי נקברים שנים בהברות הייטק בגלל הפחד, אבל זה לא שווה את ההתקוות. דורי אף אחד מהם לא ימות מרעב אם הוא יעזוב את העבודה. תמיד אפשר למצוא משהו".